

cercetare al Academiei Române Filiala Cluj-Napoca și când Institutul a primit, prin hotărâre de Guvern, numele lui George Barițiu, „Anuarul” Institutului apare pe două serii: *Historica*, respectiv *Humanistica*, reprezentând, în acest fel, departamentele de cercetare ale Institutului unificat.

Între autorii studiilor inserate în cele 67 de tomuri/volume publicate între anii 1922 și 2011 se numără istorici de prestigiu din țară și străinătate ca: Ioan Lupăș, Alexandru Lapedatu, Silviu Dragomir, Ioan Moga, Constantin Daicoviciu, David Prodan, Ștefan Pascu, Sigismund Jakó, Dumitru Protase, Camil Mureșanu, Dan Berindei ș. a. Din străinătate se cuvin a fi menționate numele mai multor colaboratori, precum Keith Hitchins (SUA), Peter Urbanitsch (Austria), Spira György (Ungaria), Milan Krajčovič (Slovacia), Paul Michelson (SUA), Konrad Gündisch (Germania), Barta János (Ungaria), Volker Wollmann (Germania), Karvar Anousheh (Franța), Ann Buckley (Anglia), James Niessen (SUA), Othmar Kolar (Austria), Mariana Hausleitner (Germania) etc. Alături de aceștia se situează membrii Institutului de Istorie din Cluj, al căror număr se ridică la cca 150 în cele nouă decenii de existență a Institutului și „Anuarului” acestuia, care prin studiile, articolele, recenziile și dările de seamă publicate în aparițiile de până acum ale periodicului au susținut dezbaterile istoriografice, viața științifică a Institutului clujean.

În paginile „Anuarului de Istorie din Cluj” s-au publicat studii în care se reflectă preocupările științifice ale membrilor și colaboratorilor Institutului, proiectele de cercetare și preocupările științifice ale acestora. Ele privesc marile teme istoriografice referitoare la epocile medievală și modernă, în ultimele decenii fiind abordate și subiecte din Contemporaneitate, referitoare – cu precădere la provincia românească intracarpatică, relațiile cu celelalte provincii istorice românești. Istoria Voievodatului și apoi a Principatului Transilvaniei, relațiile cu Centrul Europei, Răscoala lui Horea (1784) și Revoluția de la 1848-1849, Mișcarea politico-națională a românilor transilvăneni între anii 1849-1918, Unirea de la 1 Decembrie 1918, evoluțiile din perioada interbelică și de după cel de Al Doilea Război Mondial, fenomenul comunismului ș. a. au fost studiate și interpretate în lumina unui bogat material documentar-istoric, dat uneori în anexele studiilor. N-au fost neglijate fenomenele aparținând istoriei cultural-artistice, învățământului, cele aparținând climatologiei, geografiei istorice, demografiei istorice, mentalităților, istoriei cantitative.

Urmare a valorii istoriografice a „Anuarului Institutului de Istorie din Cluj-Napoca”, tomurile acestuia se găsesc în peste 200 de biblioteci din țară și străinătate, naționale, academice și universitare.

La sfârșitul anului 2011, „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca” al Academiei Române a obținut o clasificare superioară în rândul revistelor care apar în țara noastră.

La cei 90 de ani pe care îi împlinește acum „Anuarul” Institutului de Istorie din Cluj-Napoca se cuvine să omagiem strădaniile înaintașilor și să exprimăm asigurarea continuării aparițiilor numerelor lui, sub aspect calitativ și operativ în perioada ce urmează.

Nicolae Edroiu,

membru corespondent al Academiei Române

Directorul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca

„Piramida. Revistă de cultură, investigație și atitudine”, Zrenjanin, I, (nr. 1/2010/2011), 150 p; (nr. 2/2011) 133p; II, (nr. 3/ 2011) 149p; II, (nr. 4/2012) 163p.

Prin organismele locale din provincia Voievodina, statul sârb a aprobat în anul 2008 înființarea unui institut de cultură al românilor creat cu intenția protejării identității culturale a acestei minorități. Considerând istoria, etnografia, folclorul, literatura și cartea veche, „elemente identitare” asupra cărora se va axa, Institutul de cultură al românilor din Voievodina (Zavod za kulturu

Voivodanskih Rumuna), condus de Costa Roșu*, în conformitate cu dezideratul enunțat, a demarat o serie de proiecte printre care se numără și editarea revistei „Piramida”.

Sub semnul unor „realități șocante”, primul volum depășește spațiul geografic-cultural al Voivodinei, propunându-și, prin vocea lui Nicu Ciobanu, să răspundă la întrebarea „cine au fost și cine sunt astăzi cei care se numesc istroromâni, morlaci, valahi?” (pag. 3). Prin subiectele abordate, primul număr este delimitat geografic de spațiul periferic al Adriaticii (Istria și Muntenegru), iar din punct de vedere cultural acesta este focalizat pe comunitatea istroromână și pe cea a valahilor muntenegreni. Punctele de plecare ale acestui efort investigativ sunt stabilite de Costa Roșu, care prezintă cititorului date generale despre istroromâni: cine sunt aceștia și cine a scris despre ei (12), care este așezarea actuală a acestei populații (13), respectiv, în baza unei radiografii făcute la fața locului, aspecte din viața cotidiană a acestor comunități. Despre poziționarea curentă a istroromânilor scrie și August Kovačec (pag. 34), completat de un studiu de lingvistică a lui Radu Flora în care idiomurile uzitate de acest grup entnolingvistic sunt etichetate drept „graiuri românești” ce păstrează un stadiu arhaic daco-român și care, prin prisma numărului tot mai redus al vorbitorilor, totodată bilingvi, ar fi predispuse la dispariție (pag. 44). În continuare, în baza scrierilor lui Alberto Foris, Cvetko Pavlovič surprinde obiceiurile morlacilor (morlovlahilor) din Dalmația (p. 68, p. 72, p. 78), pentru ca în ultima parte să fie descrise istoria și specificul comunității vlahe din Cetinje (Costa Roșu, Duro Batricevič), respectiv comemorată tipărirea liturghierului lui Macarie (I.P.S. Laurențiu Streza).

Cea de-a doua apariție a periodicului conține să capteze atenția prin originalitate, axat fiind de data aceasta pe reprezentarea băieșilor din perspectivă culturală și tradițional-istorică. Acest număr, așa cum este prezentat de Bilijana Simič (pag. 3), este o selecție din lucrări recente, definită în primul rând de interdisciplinaritate. Volumul însumează lucrări în care este problematizată identitatea băieșilor din punctul de vedere al antropologiei științifice (Annemarie Soroescu-Marinkovici), a sociologiei (Stelu Șerban) și al psihologiei (Andrea Stankovič), continuate de două studii lingvistice (Petar Radosavljevič și Bilijana Simič). Alte două studii se bazează pe cercetarea folclorului și culturii tradiționale ale băieșilor (Similijana Dordrevič-Belič și Aleksandra Durič-Milanovič). În partea finală este prezentată situația băieșilor din Belgrad în contextul holocaustului, concomitent cu reconstrucția unor practici tradiționale ale comunității (mersul cu ursul). Important de menționat, și de un real folos pentru aprofundări ulterioare este inserarea în volum și a unei bibliografii a celor mai valoroase lucrări științifice și izvoare istorice despre băieși în context sud-slav.

Valorificând lucrările simpozionului *Literatura română din Banat - Banatul în literatură* și având în fundal intenția demarării proiectului *Enciclopedia Banatului* (vezi *Argumentul*, pag. 4), numărul trei al revistei își propune cartografierea „geografiei literare a Banatului românesc și celui sârbesc, în perioada de după 1918” (pag. 3). În acest sens semnatarii articolelor propun într-o primă fază o serie de *direcții și modalități* de cercetare, stabilind ca prim pas în acest sens elaborarea unor instrumente de lucru, printre care sus-amintita enciclopedie, respectiv *Bibliotheca Banatica*, amândouă implicând efortul comun al Institutului din Serbia și al Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu” din Timișoara. Prin intermediul Deliei Badea, sunt schițate reperele contemporane ale criticii literare bănățene (din România) în baza analizei a trei dintre revistele culturale reprezentative pentru acest spațiu: „Orizont” (Timișoara), „Banat” (Lugoj), „Reflex” (Reșița). Mai departe, textul semnat de Brândușa Juică și Ileana Magda schițează concis creația lirică a primei generații de scriitori români, de data aceasta din Voievodina, optând pentru cinci autori: *Mihai Avramescu* (1914-1981), *Ion Bălan* (1925-1981), „una din personalitățile care de la început a participat la formarea spațiului cultural și literar în limba română”, „unul dintre cei mai activi promotori ai vieții culturale din Voivodina” (pag. 47), *Radu Flora* (1922-1989), *Ion Marcovianu* (n. 1922) și *Vasile/Voska Pop* (1922-1991). În continuarea analizelor anterioare este prezentat stadiul actual al literaturii de limbă

* Costa Roșu este publicist, bibliograf, folclorist, fondator și președinte al Societății Române de Etnografie și Folclor din Serbia, director fondator al Institutului. El este totodată redactor responsabil al săptămânalului de limba română „Libertatea” (<http://www.libertatea.rs>) și colaborator permanent al Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române.

română din Serbia prin studiul de caz al volumelor *Mă numesc Noel* (2004) și *Umbre și păsări* (2010) scrise de Ileana Ursu, respectiv Nicu Ciobanu. Tendințele postbelice și cele actuale din literatura Banatului, sârbesc și românesc, sunt prezentate în continuare prin intermediul operei lui Ion Marcoviceanu (Sima Petrovici, Virginia Popovici) și prin prezentarea demersului literar al săptămânalului „Nădejdea” (Ionela Mengher), a activității revistelor „Lumina” (Nicu Ciobanu), „Europa” (Pavel Gătăianu) și într-un final al modului în care este reflectată literatura română din Voievodina în dicționarele din România (Doina Bogdan Dascălu).

Cel mai recent număr al revistei (toamna/iarna 2012) se axează un subiect prea puțin abordat, și anume legăturile dintre bisericile ortodoxe română și sârbă. Bazându-se pe cercetări mai vechi, lucrările lui Nikola Gavrilovici, Nicola Rodici, Radu Flora, George Mihăilă, Mircea Păcurariu, dar și pe unele dintre lucrările unor cercetători dintr-o generație distinctă, Vasa Lupulovici, Vasile Vesa, Lucian Episcopul Caransebeșului, Nicolae Bocșan, Mihaela Bedecean și Paul Brusnovski, acest număr readuce în atenția cititorilor secole de colaborare religioasă între cele două popoare, dar și momente de tensiune, realizări culturale și bisericești. Diverse ca tematică și abordare, studiile acoperă o perioadă de timp destul de îndelungată, punând accentul îndeosebi pe tradiția istorică și bisericească, model pentru o agendă a prezentului/viitorului oferind exemple și modele remarcabile.

În marea lor majoritate și cel puțin pentru publicul din România, prin subiectele abordate, „Piramida” reprezintă o contribuție originală cu o evidentă deschidere interdisciplinară ce contribuie la profilarea unei comunități românești, cel mai adesea neglijată, și a unui patrimoniu cultural distinct, amândouă parte a unui context multicultural, multiconfesional și plurilingv. Din perspectiva comunității pe care o deservește, prin cele patru apariții anuale, acest proiect nu este doar un demers cultural, ci și unul de atitudine, inițiind în acest sens un dialog necesar pe teme ce valorifică patrimoniul identitar.

Grigore Moldovan

„Destin Românesc. Revistă de istorie și cultură”, Serie Nouă, Chișinău, 2011, VI (XVII), nr. 5-6 (75-76), 183 p.

În cea mai largă accepțiune a sa, termenul *rusificare* poate fi înțeles ca adoptarea sau impunerea limbii ruse unui grup etnic nerus. Din perspectivă istorică, acest fenomen este cel mai adesea descris ca un proces de asimilare culturală forțată, specific perioadei țariste și Uniunii Sovietice. Printr-o ediție specială al revistei „Destin Românesc”, Gheorghe Negru propune o definiție complexă și competentă, din perspectivă basarabeană, a acestui fenomen de modificare a structurilor etnolingvistice. Modul în care acest proiect este realizat implică în cazul dat o serie de elemente de puzzle: documentele de arhivă culese de autor; documente de arhivă din fondurile Arhivei Istorice de Stat a Rusiei din Sankt-Petersburg (Ministerul Instrucțiunii Publice, Consiliul de Miniștri; Departamentul Economic al Ministerului Afacerilor Interne); documente din arhiva națională a Republicii Moldova (Cancelaria guvernatorului Basarabiei, Consiliul Regional al Basarabiei, Adunarea deputaților nobilimii din gubernia Basarabia, Consistorul duhovnicesc din Chișinău, Școala Teologică din Chișinău). Structurate în baza principiului cronologic, acestea conțin rapoarte judecătorești, propuneri, adrese, procese verbale, hotărâri ale administrației țariste, regulamente ori note informative și reflectă stagiile și evoluția politicilor imperiale țariste față de comunitatea și limba română din Basarabia. Zona de interes este deci cea a actelor oficiale cu privire la națiunea română, constituență a imperiului, emise în a doua jumătate a secolului al XIX-lea când, alături de polonezi, lituanieni, ucraineni, românii din Basarabia au devenit victime ale unei strategii de asimilare a „alogenilor”. Din lectura acestor documente reiese faptul că rusificarea în cazul Basarabiei a fost un proces realizat treptat, precedat de perioade de „moderație și toleranță”, de măsuri agresive și de politici ale micilor „cedări”, dar care în final a avut consecințe nefaste pentru limba, cultura și identitatea românească. Utilizate pentru a consolida Imperiul rus – aflat într-o criză continuă –,